

СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ ЯК ЧИННИК САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Чигирин Т.О. Система цінностей як чинник самопрезентації майбутніх психологів. У статті представлено результати емпіричного дослідження системи цінностей як чинника самопрезентації майбутніх психологів. Порівнюються середньостатистичні показники системи цінностей у групах досліджуваних майбутніх психологів з ефективною, достатнім рівнем ефективності і неефективною самопрезентацією. Було діагностовано, що у групі досліджуваних з ефективною самопрезентацією найвищий середньостатистичний ранг мають: термінальна цінність – «здоров'я», інструментальна – «чесність». У групі з достатнім рівнем ефективності самопрезентації найвищий середньостатистичний ранг мають: термінальна цінність – «здоров'я», інструментальна – «життєрадісність». У досліджуваних з неефективною самопрезентацією констатовано, що найвищий середньостатистичний ранг мають: термінальна цінність – «активне діяльне життя», інструментальна – «вихованість». Таким чином, у досліджуваних групах з різним рівнем ефективності самопрезентації середньостатистичні ранги цінностей відрізняються.

Ключові слова: ефективність, ефективна самопрезентація, цінність, система цінностей, неефективна самопрезентація, самопрезентація з достатнім рівнем ефективності.

Чигирин Т.А. Система ценностей как фактор самопрезентации будущих психологов. В статье представлены результаты эмпирического исследования системы ценностей как фактора самопрезентации будущих психологов. Сравниваются среднестатистические показатели системы ценностей в группах исследуемых будущих психологов с эффективной, достаточным уровнем эффективности и неэффективной самопрезентацией. Было диагностировано, что в группе испытуемых с эффективной самопрезентацией высокий среднестатистический ранг имеют: терминальная ценность – «здоровье», инструментальная – «честность». В группе с достаточным уровнем эффективности самопрезентации высокий среднестатистический ранг имеют: терминальная ценность – «здоровье», инструментальная – «жизнерадостность». У исследуемых с неэффективной самопрезентацией обнаружено, что самый высокий среднестатистический ранг имеют: терминальная ценность – «активная деятельная жизнь», инструментальная – «воспитанность». Таким образом, в исследуемых группах с разным уровнем эффективности самопрезентации среднестатистические ранги ценностей отличаются.

Ключевые слова: эффективность, эффективная самопрезентация, ценность, система ценностей, неэффективна самопрезентация, самопрезентация с достаточным уровнем эффективности.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Сучасний стан суспільного розвитку в Україні актуалізує проблему дослідження системи цінностей студентської молоді. В умовах соціальних змін, коли зникають старі традиції, норми та цінності, а на їхньому місці зароджується нова система суспільних відносин, варто досліджувати систему цінностей особистості у взаємозв'язку з самопрезентацією студентів-психологів, що дозволить поглибити цілісне психологічне знання про сутність людини та її розвиток.

Останні дослідження і публікації, виділення невирішених питань загальної проблеми, якій присвячується стаття. Проблема цінностей особистості є досить розробленою і дослідженою у сучасній психології. Найбільш суттєвий внесок у дослідження системи цінностей вніс М. Рокич, який у своїх працях вперше розділив цінності особистості на термінальні (цінності-цілі) та інструментальні (цінності-засоби) й запропонував свій опитувальник ціннісних орієнтацій, який і дотепер широко вживається психологами-науковцями. В Україні вивчення цінностей займає центральне місце у дослідженнях видатних психологів. Так, проблемою аксіогенезу особистості студента у процесі навчання у вищому навчальному закладі займаються З.С. Карпенко і Г.К. Радчук [2; 6]. О.Л. Музика вивчає ціннісну детермінацію становлення та розвитку обдарованої особистості [3], ціннісну підтримку регуляції навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи [4], ціннісну підтримку обдарованої особистості [5] тощо. Проблемою дослідження самопрезентації почали займатися ще в середині ХХ сторіччя, але через відсутність єдиної понятійної системи і єдиних методологічних принципів це явище є мало розробленим як вітчизняними, так і зарубіжними психологами. На теренах України самопрезентацію найбільш широко дослідила О.М. Капустюк, в Росії О.В. Михайлова, О.В. Соколова-Бауш, Г.В. Бороздіна, Н.О. Федорова, на заході І. Гофман, М. Вейголд, Р. Ковальські, М. Лірі і Б. Шленкер, Д. Майерс, І. Джонс, Т. Пітман та ін. [3].

Формулювання цілей і постановка завдань статті. Проаналізувати результати емпіричного дослідження системи цінностей особистості у майбутніх психологів як чинника їхньої самопрезентації.

Виклад методик і результатів дослідження. Ґрунтовний теоретичний розгляд різноманітних наукових підходів дозволив визначити самопрезентацію як елемент процесу взаємодії особистості із соціумом, результатом якого є прагнення створити бажаний образ «Я» особистості у сприйманні інших людей завдяки використанню адекватних ситуації взаємодії видів, стратегій і тактик самопрезентації.

Емпіричне дослідження особливостей самопрезентації студентів-психологів загалом, системи цінностей зокрема, було проведено на базі Інституту людини Київського університету Бориса Грінченка. Вибірку склали 254 студенти перших – четвертих курсів, які навчались за спеціальностями «Психологія» і «Практична психологія». З них 160 осіб жіночої статі і 94 – чоловічої, віком від 17 до 24 років. Середній вік досліджуваних – 20,5 років.

Першим кроком дослідження було визначення досліджуваних з ефективною, достатнім рівнем ефективності і неефективною самопрезентацією. У тлумачному словнику сучасної української мови ефективний (від лат. *effectivus* – діяльний,

творчий) – той, який приводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект, а ефективність – це результат, наслідок будь-яких причин, сил, дій [1]. Тобто, ефективну самопрезентацію можна визначити як елемент взаємодії особистості з соціумом, результатом якого є створення бажаного образу «Я» особистості у сприйманні інших людей завдяки використанню адекватних ситуації взаємодії видів, стратегій і тактик самопрезентації. Отже, критеріями ефективної самопрезентації є досягнення цілей соціальної взаємодії і спілкування, формування потрібної репутації, ставлення навколишнього соціуму до особистості, а також уміння поводити себе відповідно до ситуації. Для дослідження ефективності самопрезентації недостатньо вивчати психологічні особливості окремої людини, адже її уявлення про те, наскільки успішною є її вміння взаємодіяти, спілкуватися, управляти враженням про себе тощо є необ'єктивним. Тому для наукового вивчення ефективності самопрезентації нами було розроблено два опитувальники, спрямовані на дослідження типової самопрезентації студентів в академічній групі та ситуативної самопрезентації під час виступу на семінарському занятті. Обидва опитувальники містили два блоки – оцінку соціальним оточенням (одногогрупниками) і самооцінку. Таким чином, було виявлено три групи досліджуваних – з ефективною самопрезентацією, з достатнім рівнем ефективності самопрезентації і неефективною самопрезентацією. За результатом опитування ефективності самопрезентації 84 майбутніх психологи мають ефективний рівень самопрезентації, 99 – достатній рівень ефективності самопрезентації і у 73 досліджуваних самопрезентація є неефективною [4].

Наступним кроком дослідження системи цінностей як чинника ефективної самопрезентації було проведення психодіагностичного дослідження за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича. Досліджуваним пропонувалося проранжувати два списки цінностей – термінальний і інструментальний. Тобто, досліджувані мали проранжувати по значимості цінності-цілі, наприклад, цікава робота, суспільне визнання, творчість, і цінності-засоби, наприклад, вихованість, освіченість, терпимість. Кожний перелік цінностей містить 18 пунктів. Загалом середні показники системи цінностей у всіх трьох групах є досить схожими. Невелика різниця у середніх значеннях пояснюється тим, що досліджувані присвоювали кардинально різні ранги однаковим цінностям.

У таблиці 1 представлені результати середніх показників, завдяки яким нам вдалося побудувати середньостатистичну ієрархію системи цінностей у групі досліджуваних з ефективною самопрезентацією.

За результатом опитування студентів-психологів з ефективною самопрезентацією на перших місцях стоять наступні термінальні цінності – «здоров'я», «любов», «цікава робота», а на останніх – «творчість», «пізнання» і «щастя інших»; інструментальні – «чесність», «життєрадісність» і «вихованість», на останніх – «ефективність у справах», «непримиримість до недоліків», «терпимість». Таким чином, група досліджуваних студентів-психологів з ефективною самопрезентацією вважає найбільшими цінностями здоров'я і чесність, тоді як цінності щастя інших і терпимість стоять на останніх місцях. Що досить несподівано, оскільки, для психолога у його професійній діяльності творчість, пізнання і, особливо, щастя інших мають бути вагомими.

Таблиця 1.

Середньостатистичні показники системи термінальних і інструментальних цінностей у групі досліджуваних з ефективною самопрезентацією

Ранг	Термінальні цінності	Середнє	Ранг	Інструментальні цінності	Середнє
1	«Здоров'я»	11,01	1	«Чесність»	10,48
2	«Любов»	10,64	2	«Життєрадісність»	10,42
3	«Цікава робота»	10,26	3	«Незалежність»	10,19
4	«Активне діяльне життя»	10,18	4	«Вихованість»	10,03
5	«Щасливе сімейне життя»	9,74	5	«Освіченість»	9,97
6	«Наявність хороших і вірних друзів»	9,01	6	«Чуйність»	9,76
7	«Матеріально забезпечене життя»	8,56	7	«Акуратність»	9,60
8	«Впевненість у собі»	8,44	8	«Відповідальність»	9,42
9	«Життєва мудрість»	8,30	9	«Широта поглядів»	9,38
10	«Свобода»	8,17	10	«Сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів»	9,05
11	«Краса природи і мистецтва»	8,11	11	«Самоконтроль»	8,84
12	«Розвиток»	8,09	12	«Раціоналізм»	8,53
13	«Продуктивне життя»	7,94	13	«Акуратність»	8,04
14	«Розваги»	7,75	14	«Тверда воля»	7,92
15	«Суспільне визнання»	7,49	15	«Високі запити»	7,69
16	«Творчість»	7,18	16	«Ефективність у справах»	7,41
17	«Пізнання»	7,02	17	«Непримиримість до недоліків у собі та інших людях»	7,10
18	«Щастя інших»	6,97	18	«Терпимість»	6,85

В таблиці 2 представлені результати середньостатистичної ієрархії системи цінностей у групі досліджуваних з достатнім рівнем ефективності самопрезентації.

У групі майбутніх психологів з достатнім рівнем ефективності самопрезентації діагностовано, що на перших місцях стоять наступні термінальні цінності – «здоров'я», «любов», «активне діяльне життя», а на останніх «суспільне визнання», «творчість», «щастя інших»; інструментальні – «життєрадісність», «незалежність» і «вихованість», а на останніх «ефективність у справах», «терпимість» і «непримиримість до недоліків у собі та інших людях».

Таблиця 2.

Середньостатистичні показники системи термінальних і інструментальних цінностей у групі досліджуваних з достатнім рівнем ефективності самопрезентації

Ранг	Термінальні цінності	Середнє	Ранг	Інструментальні цінності	Середнє
1	«Здоров'я»	10,61	1	«Життєрадісність»	10,39
2	«Любов»	10,32	2	«Незалежність»	10,25
3	«Активне діяльне життя»	9,84	3	«Вихованість»	10,13
4	«Наявність гарних і вірних друзів»	9,48	4	«Чесність»	9,97
5	«Впевненість у собі»	9,42	5	«Чуйність»	9,76
6	«Цікава робота»	9,08	6	«Освіченість»	9,60
7	«Щасливе сімейне життя»	8,87	7	«Акуратність»	9,29
8	«Матеріально забезпечене життя»	8,73	8	«Широта поглядів»	8,99
9	«Життєва мудрість»	8,71	9	«Відповідальність»	8,83
10	«Свобода»	8,59	10	«Раціоналізм»	8,68
11	«Розвиток»	8,34	11	«Сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів»	8,33
12	«Розваги»	8,15	12	«Тверда воля»	8,17
13	«Продуктивне життя»	7,92	13	«Самоконтроль»	7,88
14	«Краса природи і мистецтва»	7,54	14	«Дисциплінованість»	7,23
15	«Пізнання»	7,39	15	«Високі запити»	7,10
16	«Суспільне визнання»	7,21	16	«Ефективність у справах»	7,00
17	«Творчість»	7,08	17	«Терпимість»	6,94
18	«Щастя інших»	6,71	18	«Непримиримість до недоліків у собі та інших людях»	6,79

Можемо констатувати, що середні показники системи цінностей у групі досліджуваних студентів-психологів з достатнім рівнем ефективності самопрезентації відрізняються від середніх показників системи цінностей у групі з ефективною самопрезентацією. Так, термінальна цінність «цікава робота» в другій групі має середньостатистичний шостий ранг, перед яким знаходяться такі термінальні цінності як «активне діяльне життя», «наявність гарних і вірних друзів» і «впевненість у собі». Перше місце серед термінальних цінностей має «життєрадісність», а цінність, яка стоїть на першому місці в групі з ефективною самопрезентацією – «чесність», в групі досліджуваних з достатнім рівнем самопрезентації має лише четверте місце, перед яким знаходяться цінності «незалежність» і «вихованість».

В таблиці 3 представлені результати середніх показників, завдяки яким нам вдалося побудувати середньостатистичну ієрархію системи цінностей у групі досліджуваних з неефективною самопрезентацією.

Таблиця 3.

Середньостатистичні показники системи термінальних і інструментальних цінностей у групі досліджуваних з неефективною самопрезентацією

Ранг	Термінальні цінності	Середнє	Ранг	Інструментальні цінності	Середнє
1	«Активне діяльне життя»	10,42	1	«Вихованість»	10,26
2	«Любов»	10,15	2	«Життєрадісність»	10,24
3	«Наявність гарних і вірних друзів»	10,03	3	«Незалежність»	10,17
4	«Здоров'я»	9,84	4	«Освіченість»	10,04
5	«Впевненість у собі»	9,61	5	«Чесність»	9,86
6	«Цікава робота»	9,38	6	«Відповідальність»	9,57
7	«Життєва мудрість»	9,25	7	«Чуйність»	9,23
8	«Матеріально забезпечене життя»	9,04	8	«Широта поглядів»	8,86
9	«Розваги»	8,79	9	«Раціоналізм»	8,74
10	«Краса природи і мистецтва»	8,63	10	«Тверда воля»	8,45
11	«Свобода»	8,42	11	«Акуратність»	8,01
12	«Продуктивне життя»	8,11	12	«Самоконтроль»	7,72
13	«Розвиток»	7,92	13	«Сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів»	7,59
14	«Пізнання»	7,64	14	«Дисциплінованість»	7,37
15	«Творчість»	7,39	15	«Високі запити»	7,14
16	«Суспільне визнання»	7,16	16	«Терпимість»	6,98
17	«Щастя інших»	6,87	17	«Непримиримість до недоліків у собі та інших людях»	6,81
18	«Пізнання»	6,63	18	«Ефективність у справах»	6,72

За результатом опитування студентів-психологів з неефективною самопрезентацією на перших місцях фігурують наступні термінальні цінності – «активне діяльне життя», «любов», «наявність гарних і вірних друзів», а на останніх «суспільне визнання», «щастя інших», «пізнання»; інструментальні – «вихованість», «життєрадісність» і «незалежність», а на останніх «терпимість», «непримиримість до недоліків» і «ефективність у справах». У порівнянні з першими двома групами найбільшою відмінністю досліджуваних з неефективною самопрезентацією є «активне діяльне життя» на першому місці серед термінальних цінностей і «вихованість» як найзначиміша інструментальна цінність. При чому у групі досліджуваних з

ефективною самопрезентацією «активне діяльне життя», яке поступається цінностям «здоров'я», «любов» і «цікава робота», має лише четверте місце. Іншими словами, для досліджуваних студентів-психологів важливо турбуватись про здоров'я, любити і мати цікаву роботу, більш значимі за активну діяльність і, навпаки, для групи досліджуваних студентів-психологів важливіше мати активне діяльне життя, любов, мати гарних і вірних друзів, аніж дбати про здоров'я. «Чесність», яка у групі з ефективною самопрезентацією має перше місце серед інструментальних цінностей, у третій групі має лише п'яте місце. Тобто, можна припустити, що досліджувані майбутні психологи з ефективною самопрезентацією під час взаємодії з навколишнім соціальним середовищем керуються цінністю чесності, а досліджувані з неефективною самопрезентацією – вихованості.

Спостерігаються також певні відмінності в останніх позиціях термінальних і інструментальних цінностей у трьох групах досліджуваних студентів-психологів з ефективним, неефективним і достатнім рівнем ефективності самопрезентації. Так, у групі з ефективною самопрезентацією на останньому місці серед термінальних цінностей – «щастя інших», серед інструментальних – «терпимість»; у групі з неефективною самопрезентацією останнє місце мають такі цінності, як «пізнання» серед термінальних і «ефективність у справах» серед інструментальних; у групі з достатнім рівнем самопрезентації на останньому місці «щастя інших» як термінальна цінність і «непримиримість до недоліків у собі та інших людях» як інструментальна.

Висновки і подальші перспективи досліджень. Отже, можна констатувати, що у групах досліджуваних студентів-психологів з різним рівнем ефективності самопрезентації середні показники системи цінностей відмінні. У групі з ефективною самопрезентацією перше місце серед термінальних цінностей має «здоров'я», а серед інструментальних «чесність». У групі досліджуваних з достатнім рівнем ефективності самопрезентації найвагомішою термінальною цінністю також є «здоров'я», а от серед інструментальних – «життєрадісність». У групі досліджуваних майбутніх психологів з неефективною самопрезентацією найціннішим є «активне діяльне життя» серед термінальних цінностей, а серед інструментальних – «вихованість». Серед найнижчих показників у всіх трьох групах досліджуваних термінальні і інструментальні цінності також відрізняються. Так, у першій групі на останньому місці серед термінальних цінностей – «щастя інших», а серед інструментальних – «терпимість». У другій групі на останньому місці виявились наступні цінності: термінальна – «щастя інших», інструментальна – «непримиримість до недоліків у собі та інших людях». У третій групі на останньому місці серед термінальних цінностей знаходиться «пізнання», а серед інструментальних – «ефективність у справах». Примітним є той факт, що такі цінності як «щастя інших», «пізнання», «непримиримість до недоліків у собі та інших людях», а також «ефективність у справах» стоять на останніх позиціях у всіх трьох групах студентів-психологів. Для глибшого розуміння структури системи цінностей у досліджуваних з різним рівнем ефективності самопрезентації перспективним, на нашу думку, є факторний аналіз системи цінностей у групі з ефективною і неефективною самопрезентацією.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови/ уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009 – 1736с.
2. Карпенко З.С. Аксиологічна психологія особистості / З.С. Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
3. Музика О.Л. Ціннісна детермінація становлення та розвитку обдарованої особистості / О.Л. Музика // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т. VI: Психологія обдарованості. – Випуск 11. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 6-19.
4. Музика О.Л., Майстренко Т.М. Ціннісна підтримка регуляції навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання // Теоретико-методологічні питання розвитку загальної обдарованості особистості: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої 20-річчю заснування НАПН України, 13 березня 2012 р., м. Київ. – К.: ТОВ «Інформаційні системи», 2012. – С. 75-82.
5. Музика О.Л. Програма ціннісної підтримки розвитку здібностей та обдарованості «Три кроки». – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 34 с.
6. Радчук Г. Аксиопсихологія вищої школи. Монографія / Галина Радчук. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – Видання друге, розширене і перероблене. – 380 с.
7. Чигирин Т.О. Самопрезентація: види, стратегії, техніки/ Т. О. Чигирин // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної АПН України/ За ред. С.Д. Максименка. – Київ: «ГНОЗИС», 2012. – Т. XIV, част. 5 – 245 – 253 с.
8. Chygyryn T.O. Personality's self-attitude as a factor of effective self-presentation of future psychologists/T.O. Chygyryn // Pedagogy and Psychology In an Era of Increasing Flow of Information – 2016. Held in Budapest on 1st of May 2016.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy/ uklad. i holov. red. V.T. Busel. – K.; Irpin: VTF «Perun», 2009 – 1736s.
2. Karpenko Z.S. Aksiolohichna psykholohiia osobystosti / Z.S. Karpenko. – Ivano-Frankivsk : Lileia-NV, 2009. – 512 s.
3. Muzyka O.L. Tsinnisna determinatsiia stanovlennia ta rozvytku obdarovanoi osobystosti / O.L. Muzyka // Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuca NAPN Ukrainy. T.VI: Psykholohiia obdarovanosti. – Vypusk 11. – Kyiv-Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2015. – S. 6-19.
4. Muzyka O.L., Maistrenko T.M. Tsinnisna pidtrymka rehuliatsii navchalnoi diialnosti studentiv v umovakh kredytno-modulnoi systemy navchannia // Teoretyko-metodolohichni pytannia rozvytku zahalnoi obdarovanosti osobystosti: Materialy vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii prysviachenoї 20-richchiu zasnuvannia NAPN Ukrainy, 13 bereznia 2012 r., m. Kyiv. – K.: TOV «Informatsiini systemy», 2012. – S. 75-82.
5. Muzyka O.L. Prohrama tsinnisnoi pidtrymky rozvytku zdibnostei ta obdarovanosti «Try kroky». – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2008. – 34 s.
6. Radchuk H. Aksiopsykholohiia vyshchoi shkoly. Monohrafiia / Halyna Radchuk. – Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka, 2014. – Vydannia druhe, rozshyrene i pereroblene. – 380 s.

7. Chyhyryn T.O. Samoprezentatsiia: vydy, stratehii, tekhniky/ T.O. Chyhyryn // Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka Natsionalnoi APN Ukrainy/ Za red. S.D. Maksymenka. – Kyiv: «HNOZIS», 2012. – T.XIV, chast. 5 – 245 – 253 s.
8. Chygyryn T.O. Personalitys self-attitude as a factor of effective self-presentation of future psychologists/T.O. Chygyryn// Pedagogy and Psychology In an Era of Increasing Flow of Information – 2016. Held in Budapest on 1st of May 2016.

Chygyryn T.O. The system of values a factor of self-presentation of future psychologists .The article represents results of empirical research of the system of values as a factor of self-presentation in the group of future psychologists. The average index of the system of values in the groups of future psychologists with an effective, enough and ineffective self-presentation is compared. It was diagnosed that terminal value – the "health", and instrumental – "honesty" has the highest average rank in the group of subjects with an effective self-presentation. Terminal value - the "health", and instrumental – «buoyancy» has the highest average rank in the group with enough level of self-presentation. We found that the highest average rank in the group with ineffective self-presentation has among terminal value – "active life", and among instrumental - "education". The lowest indicators of terminal and instrumental values in all three groups are also different. In the first group, "the happiness of others" among terminal values and "tolerance" among the instrumental values takes the last place. In the second group last places are taken by the following values: among terminal – "the happiness of others," among instrumental - "intolerance to deficiencies in themselves and in other people." In the third group, last place among terminal values is taken by "knowledge", and among instrumental – "efficiency in the affairs". Notable is the fact that such values as "the happiness of others," "knowledge," "intolerance to deficiencies in themselves and in other people" as well as "efficiency in the affairs" are in the last positions in all three groups of students-psychologists. So, in studied groups with different levels of efficiency the average range of self-values is different.